

Holdningsnotat fra Børne- og Kulturchefforeningen om kvalitet i dagtilbud

1. Dagtilbud er fundamentet for børns læring, trivsel og udvikling

Næsten alle børn i alderen 10 måneder til skolestart går i dagtilbud i Danmark. Det giver nogle unikke muligheder for tidligt i børnenes liv at skabe et fælles samfundsperspektiv, som sikrer alle børns læring, trivsel og udvikling. De mindste børn går i dagtilbud i de år, hvor deres læringspotentiale er allerstørst, og hvor fundamentet for al senere læring og udvikling lægges. Dagtilbud har derfor en stor forpligtelse til at sikre, at alle børn tilbydes og drager nytte af udviklende læringsmiljøer.

Heckmann kurven og de senere års nordiske- og øvrig international forskning understreger, hvordan dagtilbud med høj pædagogisk kvalitet har en afgørende betydning for børns læring, trivsel og udvikling. I særlig grad børn i udsatte positioner og deres tilegnelse af sprog og kultur, viden om omverden, deltagelse i fællesskaber og deres personlige udvikling.

Det er vigtigt at lære, det er vigtigt at være, og det er vigtigt at lære tidligt.

I den tidligste alder er børn nysgerrige, opmærksomme og modtagelige, og vil gerne magte verdenen. Tænk på det nyfødte barns vidtåbne øjne. Barnet bruger fra starten sine sanser til at lære omverdenen at kende, og til at knytte sig til omgivelserne. Fra starten er barnet i samspil med andre, og små børn imiterer deres omgivelser. Den viden kan bruges til allerede i vuggestue og dagpleje, at give børn færdigheder i fællesskab med andre. Bare som et eksempel, kan børnene lege matematik ind i kroppen, når de er med til at dække bord, kan de lære at tælle tallerkener.

De kan lære at tælle skridt, når de går- og de kan tale om at Lise bliver 3 år. Rugbrødsmeden kan blive delt op i kvarte. Bolden er rund, kassen er firkantet. Dette er flere eksempler på at læring kan starte tidligt hos ganske små børn.

De stimuleres meget tidligt, når de er omgivet af dygtige voksne, som arbejder bevidst med at skabe læring, udvikling og trivsel, og som samtidig fodrer den nysgerrighed små børn er født med, og som skal udfordres hele livet

Med dette handlingsnotat ønsker BKF at påvirke dagsordenen omkring kvalitet i dagtilbud. Notatet sætter fokus på de områder, vi mener er af stor betydning for kvaliteten i den pædagogiske praksis:

- Dagtilbud med høj kvalitet
- Pædagogiske læreplaner
- Ledelse og organisering
- Pædagogisk faglighed
- Forældresamarbejde
- Social mobilitet
- Sammenhængende læringsforløb

2. Dagtilbud med høj kvalitet

Et dagtilbud med høj pædagogisk kvalitet er kendetegnet ved et passioneret pædagogisk personale med høj faglighed, gode fysiske rammer og en dygtig ledelse, der har fokus på den pædagogiske kerneopgave. Ligeledes er dagtilbud med høj kvalitet kendetegnet ved, at personalet sikrer børnenes deltagelse i fællesskaber, at børn oplever deres bidrag som væsentlige, at børnegruppen opdeles i mindre grupper hen over dagen, at personalet systematisk planlægger de pædagogiske processer og aktiviteter, og at de tager ansvar for det enkelte barns læring, udvikling og trivsel.

BKF oplever, at

- der i dag er tilstrækkelig viden til at gennemføre de ændringer, der bør ske på dagtilbudsområdet for at sikre, at alle børn understøttes i at udvikle deres potentialer
- dagtilbuddets betydning, som første led i 0 til 18 års kæden, i dag er anerkendt, som helt afgørende for børnenes senere læring, trivsel, udvikling og senere muligheder som voksne
- formålsbestemmelserne i dagtilbudsloven i dag er meget omfattende og rummer alt fra at være en arbejdsmarkedsforanstaltning, for at forældre kan være på arbejdsmarkedet, over alternativer til almindelige dagtilbud og til krav om velfungerende dagtilbud af hensyn til børn i udsatte positioner
- Heckmann kurven, og senere forskning, tydeligt viser, at tidlig indsats via gode dagtilbud giver billigere og bedre resultater end en indsats senere i livet
- professionsbacheloren på pædagog området er forholdsvis ny, men bliver overhalet af kravene i den nye styrkede læreplan

BKF mener, at

- der i forbindelse med regeringens udspil om stærke dagtilbud for alle børn skal tages stilling til, hvilken opgave dagtilbuddene skal løse for alle børn og for vores fælles tidlige samfundsmæssige indsats
- et revideret formål skal gælde alle typer tilbud - også de private pasningsordninger

- der bør være fælles krav om en høj pædagogandel, samt at kommunerne bør prioritere og investere ressourcer til dagtilbudsområdet
- alle dagtilbud skal tilbyde læringsprocesser og læringsmiljøer af høj kvalitet for alle børn – ikke kun midt på dagen men hele dagen
- kommunerne skal sikre en tæt tværprofessionel koordinering på tværs af forvaltningenheder omkring komplekse familier
- de fysiske rammer på dagtilbudsområdet skal være i stand til at tilbyde fysiske læringsmiljøer, der er æstetiske og sunde, og som kan understøtte opdeling i mindre grupper
- der i de kommende år bør skabes rum for et tæt samarbejde mellem forskere, kommuner og pædagoger og ledere om at omsætte ny forskningsviden til praksis med og om børnene
- professionsuddannelsen bør matche kravene i den styrkede læreplan

3. Pædagogiske læreplaner

I april fremlagde Børne- og Socialministeren regeringens udspil om stærke dagtilbud for alle børn. Det tager bl.a. sit afsæt i den Masterplan for en styrket pædagogisk læreplan, som er udarbejdet af en arbejdsgruppe, med deltagelse af et bredt udsnit af folk, med særlig interesse for dagtilbudsområdet. BKF har støttet initiativet med at revidere de eksisterende læreplanstemaer og udarbejdelse af fælles mål for området. Herunder har BKF betonet nødvendigheden af sammenhæng mellem mål for småbørnsområdet og det senere skoleforløb.

BKF oplever, at

- der gennem de senere år har været en ”stille reform” af dagtilbudsområdet, hvor kommunerne og de ansatte i høj grad selv har taget initiativ til at systematisere og udvikle den pædagogiske kvalitet ud fra de forskningsresultater, der er fremlagt
- der i kommunerne tegner sig en udbredt tendens til at arbejde evidensbaseret og med brug af data til at udvikle det pædagogiske arbejde og understøtte det enkelte barns læring og trivsel
- forslag om udarbejdelse af fælles tværgående mål og mål for de enkelte læreplanstemaer kan blive vigtige pejlemærker for dagtilbuddenes fremtidige opgaveløsning.

BKF mener, at

- Arbejdsgruppens udkast til en Masterplan for de styrkede pædagogiske læreplaner, er et godt udgangspunkt for en dagtilbudsreform med få velvalgte fælles mål, som giver råderum for lokal fortolkning, og som skaber sammenhæng for hele 0 til 18 års området
- der under det kommende arbejde med de styrkede pædagogiske læreplaner skal sikres konsistens mellem det, der fremgår af Masterplanen og de mål, der fremlægges
- der skal etableres et fællesskab blandt de forskellige interessenter på dagtilbudsområdet, som sammen skal understøtte implementeringen af den kommende dagtilbudsreform.
- Fællesskabet er en forudsætning for ændringerne der skal ske indenfor dagtilbudsområdet.

4. Ledelse og organisering

God ledelse af dagtilbud og ledelse af pædagogiske processer er afgørende for, at børn lærer, trives og udvikles. Faglig ledelse med fokus på kerneopgaven er en central del af ledelsen på alle niveauer.

BKF oplever, at

- kommunernes mulighed for at lede og organisere arbejdet i institutionerne er udfordret af, at dagtilbudsområdet ikke konsekvent organiseres under samme ministerium som skoleområdet.
- der er fokus på strukturel organisering mere end på tværfaglig organisering
- der gennem flere år har været fokus på institutionsstørrelser som garant for kvalitet
- dagtilbud ind imellem indrettes som hjemlige miljøer
- det overses, at ledelse ikke kun er ledelse af dagtilbud, men også er ledelse af målrettede pædagogiske forløb, som er tilpasset det enkelte barn og børnegruppen
- den enkelte pædagogs holdning til arbejdet kan både medvirke til at understøtte børns læring, trivsel og udvikling, og ligeledes kan den enkelte pædagogs forståelse og attitude også stå i vejen for denne understøttelse.

BKF mener, at

- skoler og dagtilbud bør organiseres under samme ministerium, fordi dagtilbuddene lægger fundamentet til børns videre læring, udvikling og trivsel i skolerne

- det er afgørende, at der sker tværfaglig koordinering, mere end at kalde på en bestemt organisering. Det vigtige er de konkrete handlinger i forhold til konkrete mål uanset forvaltningsmæssig tilknytning
- kompetenceudvikling af ledere som hovedregel skal ske indenfor rammerne af den almindelige lederudviklingsindsats for ledere i kommunerne, set i et 0-18-årsperspektiv.
- der bør etableres fælles ledelsesforløb med fokus på ”læringsledelse”. Forløbene skal være på diplomniveau for ledere af dagtilbud og ledere af skoler. Det skal være forløb, som handler om ledelse af medarbejdere med henblik på at kunne lede pædagogiske processer.
- der skal være særlige moduler eller forløb målrettet dagtilbudsledere, hvor den praksisbaserede kompetenceudvikling har stor vægt.
- dagtilbudsledelse kalder på noget andet end en indretning og drift, som er en pendant til det hjemlige miljø. Der er behov for, at dagtilbud arbejder på et videns- og data baseret grundlag
- fokus på ledelse af pædagogisk praksis skal skærpes. Den administrative organisering gør det ikke alene. Vi skal gå fra styring til ledelse
- der skal være opmærksomhed på, at det er ledelsesmæssigt vigtigt at processer og daglig organisering faciliteres på en måde, så der skabes rum for evaluering af progressionen i børns læring
- der er behov for i højere grad at understøtte medarbejdernes holdning og attitude til den vigtige opgave.

5. Pædagogisk faglighed

En fortsat udvikling af den pædagogiske praksis, og opdatering af medarbejderes viden på et forskningsbaseret grundlag, er forudsætningen for, at der kan ske den nødvendige udvikling af de lærende fællesskaber, således at alle børn får et grundlag for at blive i stand til senere at magte deres eget liv.

BKF oplever, at

- den viden, der er om, at pædagogisk uddannelse og evnen til at iværksætte målrettede pædagogiske forløb, står i modsætning til midlerne på området. Her står kommunerne ofte i et valg mellem at have uddannede medarbejdere til rådighed contra antallet af hænder, for at få en dagligdag til at nå sammen. Det er problematisk, at flere pædagoger fører til færre hænder inden for rammen.
- det er ikke alle medarbejdere, som har en viden om didaktik eller har viden om, hvordan man leder børns læring
- der er behov for at se evaluering som en måde at sætte fokus på, om der sker en progression i børns læring

- dagtilbud har en stor rolle i forhold til at løse arbejdsmarkeds mæssige udfordringer, her tænkes på jobtræning, forskellige praktikker m.v. Dette står i skærende kontrast til den viden, vi har om, at stabilitet hos de voksne skaber grundlag for udvikling af kvalitet i den pædagogiske praksis.

BKF mener, at

- det er nødvendigt, at størst mulig andel af medarbejderne i dagtilbud har en pædagogisk uddannelse
- det er vigtigt, at den pædagogiske faglighed udvikles på baggrund af forskningsmæssig viden og viden om, hvorledes man leder pædagogiske processer
- der er behov for løbende at arbejde med medarbejdernes kompetencer i forhold til, at evaluering skal rette sig mod børns progression og effekten af de opstillede læringsmiljøer
- det er godt, at flere kommuner er begyndt at investere med udgangspunkt i den forskning, som er på området, bl.a. Heckmann kurven
- der skal arbejdes med at skabe mere stabilitet i børns tilknytning til voksne.

6. Forældresamarbejde

Forældrene er de vigtigste personer i et barns liv, og samarbejdet mellem det pædagogiske personale og forældrene er et afgørende element i arbejdet med at skabe dagtilbud af høj kvalitet. Det pædagogiske personale og forældrene har en vigtig fælles opgave med at binde de forskellige arenaer sammen, så barnet oplever et godt samspil mellem det derhjemme og dagligdagen i dagtilbuddet.

BKF oplever, at

- dagtilbud endnu ikke, af alle forældre, opfattes som barnets vigtigste læringsarena – næst efter hjemmet. Dette på trods af viden om, at barnets tidlige læring følger barnet resten af livet
- forældrenes og hjemmelæringsmiljøets betydning for barnets læring efterhånden er bredt fagligt anerkendt og veldokumenteret. Men på trods af den tilgængelige viden om vigtigheden af en rød tråd mellem dagtilbud og hjem, synes der fortsat at være et betydeligt potentiale for barnets læring, ved at fokusere endnu mere på udvikling af forældrenes deltagelse
- der hele tiden har været fokus på samarbejdet med forældrene, og at samarbejdet nu går mere i retning af en forpligtende deltagelse i barnets læring
- forældrene, som udgangspunkt, er positive overfor invitationen til et tættere samarbejde med dagtilbuddet omkring barnet. Der er dog store individuelle forskelle i forældrenes ønsker og forventninger til deltagelse i et samarbejde omkring barnets udvikling, trivsel og læring

- fokus på hjemmelæring, hos nogle forældre, skaber misforståelser og associationer i retning af ”lektier”, hvilket forståeligt nok medfører modstand. Derfor er det vigtigt, at mulighederne i hjemmelæringsmiljøet formidles som enkel og konkret inspiration til forældrene
- det aktuelle politiske fokus på samskabelse mellem civilsamfund og offentlige institutioner kan ses i sammenhæng med mulighederne for øget forældredeltagelse omkring barnets udvikling, trivsel og læring.

BKF mener, at

- der er et stort potentiale i at tilbyde forældre større viden om barnets læringsmuligheder i hjemmet, samt viden om kobling mellem barnets læring i dagtilbuddet og hjemmet
- dagtilbud skal have fokus på vejledning og inspiration til alle forældre om betydning af hjemmelæringsmiljøet, også til forældre med børn, der trives og udvikles helt normalt
- det er forældrene, der kender deres børn og deres hjem bedst. Derfor skal forældrene generelt tilbydes inspiration, frem for instruktion, om læringsmulighederne i hjemmet
- forældredeltagelsen i højere grad end tidligere skal fokuseres omkring barnets læring. Gerne med brug af konkrete eksempler på ”hverdagspædagogik”, hvor det pædagogiske personale viser og fortæller om intentionerne med deres pædagogiske tilgang til barnet
- konklusionerne i EVA’s undersøgelse om samarbejdet mellem forældre og daginstitutioner kan danne udgangspunkt for den videre udvikling af forældredeltagelsen. Herunder fokus på, at særligt tosprogede og forældre med kort uddannelse, generelt ønsker mere vejledning fra det pædagogiske personale i dagtilbud, end andre forældre, også omkring opdragelse
- forældreinddragelse stiller nye krav til både forældre og det pædagogiske personale i dagtilbud. Forældreinddragelse lykkes kun, når der er etableret en gensidigt tillidsfuld relation mellem forældre og pædagogisk personale.

7. Social mobilitet

Alle børn skal have mulighed for at udnytte deres potentiale. Grundlaget for en række basale kompetencer og færdigheder fremmes i barnets første år, og derfor har dagtilbuddene en vigtig opgave i at understøtte og fremme barnets sociale mobilitet, så det ikke alene er barnets baggrund, der bestemmer barnets fremtid.

Tidlig indsats og høj kvalitet i dagtilbud er med til at mindske betydningen af, hvilket uddannelsesniveau forældrene har og bryde den negative sociale arv. Dagtilbuddets betydning gælder især for udsatte børn. Derfor er det afgørende, at dagtilbuddene aktivt

fremmer social mobilitet og øger muligheden for, at alle børn får de bedste forudsætninger for at klare sig i livet uanset familiebaggrund.

BKF oplever, at

- der er stigende interesse for, hvordan dagtilbud med høj kvalitet kan bidrage til at understøtte særligt de udsatte børns udvikling, trivsel og læring – og dermed mindske effekten af negativ social arv
- dagtilbudsområdet er pr. tradition indstillet på at påtage sig opgaven med alle børn, og er således allerede nu kendetegnet ved en høj grad af inklusion og fokus på inkluderende læringsmiljøer
- der er solidt fagligt og forskningsmæssigt grundlag (bl.a. Brenda Taggart m.fl.) for at tillægge dagtilbudsområdet en helt central rolle i bestræbelserne på at øge den sociale mobilitet
- dagtilbudsområdet er klar til at tage udfordringen op med at sikre øget social mobilitet. Vi oplever interesse i at videreudvikle indsatser, der sikrer alle børn lige læringsmuligheder med fokus på lærende fællesskaber
- dagtilbudsområdet arbejder med en bevidst, systematisk og differentieret indsats i forhold til børn og familier i udsatte positioner
- arbejdet med social mobilitet kræver en ganske særlig indsats på det sproglige område. Jo bedre og tidligere indsats, jo nemmere har det vist sig, at læsekoden knækkes i skolen
- der er stigende interesse for at synliggøre den positive effekt af dagtilbud med høj kvalitet med gode inkluderende læringsmiljøer, som understøtter barnets videre udvikling og læring. Herunder nødvendigheden af en systematisk vurdering af kvaliteten i alle dagtilbud
- der er en stigende erkendelse af værdien af den tværfaglige koordination i indsatser for børn med særlig behov.

BKF mener, at

- der bør være øget fokus på systematiske vurderinger af kvaliteten i alle dagtilbud – kommunale såvel som private. Vurderingerne bør være forankret i forskningsbaseret viden om de afgørende faktorer for høj kvalitet i dagtilbud, som eksempelvis: ledelse, faglig viden om barnets udvikling, voksen-barn interaktioner og relationer, læringsaktiviteter, omsorg og varme i mødet med børn, forældreinddragelse og fokus på hjemmelæringsmiljø samt de fysiske rammer
- det kræver høj faglighed og adgang til specialiserede kompetencer i dagtilbuddet at lykkes med at øge den sociale mobilitet
- social mobilitet stiller store krav til den tværfaglige koordination på tværs af faggrupper og specialister omkring barnet og familien

- dagtilbudsområdets erfaringer med at skabe inkluderende læringsmiljøer kan videreføres til skoleområdet, så barnet oplever en rød tråd på tværs af dagtilbud og skole i tilgangen til bl.a. læring og fokus på betydningen af børnefællesskaber.

8. Sammenhængende læringsforløb

Sammenhæng i overgange er afgørende for barnets udvikling og trivsel i de faser af livet, der rummer skiftet fra det kendte til det ukendte. Forældre og børn skal opleve den bedst mulige overgang og et godt samarbejde mellem de professionelle. Hjem og dagtilbud skal ruste barnet og gøre barnet spændt på at opleve alt det nye. Derfor er det afgørende, at børn får positive læringsoplevelser, og det skal sikres ved sammenhængende læringsforløb.

BKF oplever, at

- alle kommuner har fokus på overgange mellem de forskellige stadier i et barns liv, men der arbejdes ikke systematisk gennem barnets liv med sammenhængende læringsforløb i forbindelse med overgang fra et tilbud til et andet.
- barnets trivsel har stor betydning for overgangene. Jo bedre en trivsel det enkelte barn har i forbindelse med de forskellige overgange, jo bedre lykkes barnet i den nye kontekst
- der arbejdes med at skabe fællesskaber, som kan understøtte overgangen for det enkelte barn.

BKF mener, at

- barnet skal være i centrum, når der arbejdes med overgange og sammenhængende læringsforløb
- læringsbegrebet skal udvikles i fællesskab med de parter, som er involveret i overgangene
- der skal etableres et forpligtigende samarbejde mellem de parter, som er involveret i overgangene, forældre, sundhedspleje, dagtilbud, skole m.v.
- der skal arbejdes med at skabe en fælles sammenhæng af opgaven omkring det enkelte barn.